

УДК 392.91+341.462.2+82

**ІРИНА ВІЛЬДЕ – ПИСЬМЕННИЦЯ-ГУМАНІСТ,
СПІВЕЦЬ ЕПОХИ, ФІЛОСОФ****В. І. Зозуляк¹, Р. В. Зозуляк²**¹*Івано-Франківський національний медичний університет;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 2*²*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76025, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57*

У статті розглянуто життєвий і літературний шлях письменниці, лауреата Шевченківської премії – Ірини Вільде (Дарії Дмитрівни Полотнюк). Зроблено спробу висвітлити особисте життя великої письменниці, її творчі злети і життєві проблеми.

Ключові слова: *Ірина Вільде, творчий шлях, літературний доробок.*

Проголошення суверенності України спричинилося до повернення незаслужено забутих або замовчуваних культурно-просвітницьких діячів Галичини періоду панування на цих землях австро-угорського та польського і радянського державних режимів.

Наприкінці ХІХ століття, особливо в першій половині ХХ століття, у Галичині широкого розвитку набув жіночий письменницько-просвітній рух, головним завданням якого було пробудження національної свідомості серед жіноцтва, виховання гуманістичної спрямованості поглядів Галицького жіноцтва.

Кожна мить, якою ми живемо, відлітає в небуття, і лише невелику часточку згадок залишає людині, яка активно пережила її.

Висвітлення окремих епізодів із життя Ірине Вільде, які характеризують її особистість насамперед як людину, а вже потім – великої письменниці, – мають значний сенс. Адже читач судить про письменника чи поета за героями його творів, ототожнює їх з особою митця, що є спрощеною уявою про людину, в котрої, як і в кожній іншій життя, повне незгод та успіхів, радості та смутку.

Із Прикарпаттям, зокрема з містом Івано-Франківськом, у житті Ірини Вільде пов'язана не одна сторінка життя.

Дарію Дмитрівну завжди приваблювали подорожі “в народ”, поїздки на Гуцульщину, до Косова, Верховини, Ворохти, Яремча, де вона мала власну дачу в присілку Дора. Пізніше, після смерті батьків, які проживали в м. Івано-Франківську, на могилі яких Дарія Дмитрівна поставила пам'ятник, де на вишиваному рушнику вибиті її слова: “І смерть не розлучила їх”, письменниця виїхала до Львова. Але Івано-Франківськ не забувала, часто приїздила до Полотнюк Г.П., дружини брата чоловіка, яка проживала по вулиці Незалежності 43, кв.14.

Переважно це були відвідини навесні, коли в Карпатах все цвіло, або восени – в пору дозрівання плодів. Письменницю вабили веселкові

барви осіннього лісу. Її притягували до себе багатий на перекази гуцульський край, народні таланти, легенди про народного месника Олексу Довбуша.

Дарія Дмитрівна з великою пошаною ставилася до народної медицини, зокрема, до лікування травами. З собою вона завжди возила підсушені корені петрушки, листя толокнянки, квіти ромашки, звіробію та ін. У її львівській квартирі на кухні завжди сушилися якісь трави, що наповнювало хату запахом рослин і свіжим духом природи.

Не раз письменниця згадувала, що тривала праця над романом «Сестри Річинські» захоплювала її всю, що нерідко вона втрачала зриму межу між реальним світом і світом героїв твору, який вона творила.

Метою даного викладу є ознайомлення з постаттю неординарної письменниці, просвітниці ХХ століття – Ірини Вільде. Твори письменниці відзначаються яскравою демократичною тенденцією, в них розкриваються суперечки буковинського села, висловлюється протест соціального і національного поневолення народу. Народившись і вирісши в середовищі народних учителів, письменниця змалювала важке становище української інтелігенції, яка боролася не тільки з австро-румунською адміністрацією, але й забобонністю населення Буковини.

Загарбавши Буковину, румунська адміністрація значно посилила соціальний і національний гніт українського населення. Зокрема, почалася насильна румунізація буковинців. В школи приходили жандарми та солдати і вимагали проведення навчання на румунській мові. Вчителів, які не виконували розпорядження румунської адміністрації, карали фізично (давали 25 бучків).

В таких тяжких умовах соціального і національного гніту і розпочалась письменницька діяльність Ірини Вільде, – народної письменниці-просвітниці, людини широї душі, знавця людських сердець.

Ірина Вільде (Дарія Дмитрівна Полотнюк) народилася 5 травня 1907 року в м. Чернівцях на Буковині. Батько письменниці – Дмитро Мокогон, народний вчитель, поет і прозаїк демократичного спрямування. В 1902 р. він закінчив учительку семінарію в Заліщиках Тернопільської області і переїхав працювати на Буковину. В Чернівцях одружився з учителькою Адольфіною Янішевською. Разом з дружиною вони вчителювали в різних селах Чернівеччини до 1922 року. Дмитро Макогон в цей період видав збірки: «Мужицькі ідилії» (1907р), «Шкільні образки» (1911р), «Учительські гаразди» (1911 р). Його оповідання і вірші відзначилися народністю і демократичною тенденцією, висловлювався протест проти соціального і національного поневолення. В його творчості зображено важку долю народних учителів, які терпіли знущання від австро-румунської шкільної адміністрації.

Дитинство Ірини Вільде пройшло в селах Чорновка, Веренчанка, Лукавиця. Початкову освіту письменниця здобула вдома. Вона захоплювалася творами Т. Шевченка, І. Франка, Ю. Федьковича, О. Кобилянської, Л. Ураїнки. В 1920 році Ірина Вільде вступила в Чернівецьку гімназію. За румунської окупації Буковини Дмитро Макогон виступив про-

ти насильної румунізації українського населення, за що йому закинули антидержавну діяльність, і він змушений був переїхати до Галичини. Працював вчителем у приватній українській школі в м. Станіславі. До нього в 1923 році переїхала вся сім'я. Ірина Вільде закінчила навчання в Чернівецькій гімназії в 1927 році. Письменниця продовжує навчання у Львівському університеті на слов'янському відділі філологічного факультету. Вийшла заміж Ірина Вільде за лісничого Євгена Полотнюка, який в 1939 році працював у приватних лісах в с. Шашевичі на Самбірщині. Пізніше він одержав посаду директора ліспромгоспу в с. Лелехівка поблизу Львова. В 1939 році Ірина Вільде була прийнята у члени Львівської філії Спілки радянських письменників України, яку очолював письменник Олекса Десняк.

В період 1941-1943 рр. письменниця проживала в с. Микуличин Надвірнянського р-ну Станіславської області, де працював лісничим її чоловік. В 1943 році в числі заложників в Станіславі Євген Полотняк був розстріляний німцями. Письменниця опинилася з двома малими синами в скрутному матеріальному становищі. Після війни Ірина Вільде переїздить до Львова. В 1947 році письменницю обирають депутатом Верховної Ради УРСР, пізніше постійно обирають депутатом Львівської обласної або районної Рад депутатів трудящих. В 1949р. її нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора, а в 1957 р. – орденом «Знак пошани» з нагоди 50-річчя письменниці. Пізніше їй була присуджена премія ім. Т.Г. Шевченка. В 1958 р. вийшла друком перша книга епічного роману «Сестри Річинські», в 1961 р. друга книга, а третя – в 1965р. В 1949 році письменниця виходить заміж за інженера-механіка Івана Дроб'язка. Пізніше в присілку Дора, що належить до Яремча, Дарія Дмитрівна побудувала двоповерхову віллу, куди часто приїздила влітку. Шлюб з І. Дроб'язком не був вдалим. Скоро вони розлучилися. Син Ярема Полотнюк закінчив у Львові українську філологію і іноземний факультет Ленінградського університету (арабська мова), працює доцентом у Львівському національному університеті. Син Максим Полотнюк закінчив українську філологію у Львівському університеті. Виїхав на роботу до Канади.

Померла Ірина Вільде в 1982 році у м. Львові, похована на Личаківському цвинтарі. Батьки письменниці Дмитро і Адольфіна Макогони поховані на цвинтарі в м. Івано-Франківську.

Свої перші твори Ірина Вільде друкує в газетах та журналах: «Нова хата», «Жіноча доля», «Світ молоді», «Діло», «Новий час» та ін. В своїх перших творах письменниця висвітлює ряд важливих питань у ракурсі психологічного аналізу, заглиблюється у внутрішній світ людини, прагне до філософського розкриття теми. Твори авторка пише ритмічною та мелодійною українською мовою, яка читається дуже легко.

В своїх новелах авторка зображує життя і психологію “маленької” людини, переважно дівчинки чи заміжньої жінки-міщанки, чи інтелігентки. Особливу увагу письменниця в цей період творчості надає відображенню внутрішніх переживань молоді через кохання, висвітлює

проблеми щастя, майстерно створює психологічні портрети героїв творів, описує їх внутрішній світ, різні відтінки їх почуттів. Найбільш характерними творами цього періоду життя письменниці є новели і повісті, романи: «Метелики на шпильках», «Б'є восьма», «Повнолітні діти», «Ті з Ковальської» та ін. Пізніше письменниця написала роман-трилогію «Сестри Річинські».

В романі «Сестри Річинські» письменниця викриває реакційну суть польсько-шляхетського режиму в Західній Україні. Це великий соціально-епічний твір, в якому зображено життя українського населення Західної України в час кривавої польської пацифікації, політичних репресій. Герої роману зображені з багатим внутрішнім світом, переживають складні конфлікти, але мріють про краще майбутнє. Кожен з героїв твору живе своїм, тільки йому притаманним внутрішнім життям, переживаннями.

Надбанням української літератури стали і кращі новели та оповідання письменниці, які привертають увагу оригінальністю, засобів тематики, майстерністю зображення героїв і через викладення їх простою народною українською мовою.

В один із приїздів до пані Галини Полотнюкової в Івано-Франківськ, Дарія Дмитрівна сказала: “ніде не писалося мені так легко, як на цьому ліжку, в тебе Галинко”. Такі приїзди завжди були святом. Все починалося з вокзалу, де ми зустрічали поїзд Львів-Рахів. Дарія Дмитрівна завжди весела, дотепна, всіх навколо себе втягувала в якусь фантастичну карусель. Потім цікаве творилося на кухні. Дарія Дмитрівна любила готувати найнесподіваніші страви. В рух ішла різна зелень, овочі, фрукти – від яблук, груш, слив, петрушки, помідорів, цибулі, салату до м'ясних і макаронних виробів. І виходило калорійне блюдо, і що гріха таїти, деколи страва була пересоленою або занадто перченою. Та під сміх і самокритику авторки “шедевр” ми усе з'їдали залюбки.

Після обіду Дарія Дмитрівна урочисто проголошувала програму дня: “Кав'ярня, кіно і шпалер”.

В кінотеатрі чомусь обидві братові любили подрімати, і після закінчення кіносеансу по дорозі додому, а якщо фільм був занадто цікавим, то і вдома, я розповідав про зміст фільму зі всіма подробицями, які тут же обговорювалися. На другий день все повторювалося.

Увечері в хаті починалися дискусії на літературні та інші теми, обговорювалися сімейні справи. Дарія Дмитрівна свояченицю Полотнюк Г.П. називала родинним адвокатом. Кожного разу всі ми хвилин з п'ятнадцять шукали по всій хаті якусь річ Дарії Дмитрівни, як то: окуляри, ручку, записну книжку і ін., які знаходилися десь у кишені пальта, куртки або у чемодані. І все це відбувалося із дотепами, сміхом, позуванням і мудрими висловлюваннями.

День і вечір закінчувався, але не для Дарії Дмитрівни. Після короткого, кількогадинного сну письменниця вмикала настільний торшер, щоб, не дай Боже, нікому не перешкоджати спати, писала із насолодою, що могло викликати подив. Дві-три години праці, потім сон і десь о че-

твертій, п'ятій годині ранку писання починалося знову. Тому-то й зрозумілий вислів письменниці, що їй гарно писалося в ліжку.

Деколи після обіду Дарія Дмитрівна читала написане вночі, просила щиросердечно висловлювати зауваження, її цікавили враження від написаного. А взагалі вона не любила виносити на суд незакінченого. Написане багато разів змінювала, переписувала знову. З тих часів залишилося багато чернеток із різних творів письменниці, на жаль не систематизованих.

Для створення образу доктора Безбородька із роману «Сестри Річинські», Дарія Дмитрівна випитувала у мене медичні терміни, про правила попередження й лікування деяких захворювань.

Не раз письменниця говорила, що тривала праця над романом «Сестри Річинські» захоплює її всю, що нерідко втрачає зриму межу між реальним світом і світом героїв твору. Пригадую, ми навіть справилися свято з нагоди дня народження котрогось із героїв роману.

На ринок чи до магазину Дарія Дмитрівна вибиралася блискавично, причому часто не надаючи значення одягу. Могла накинути на себе якусь стару куртку чи хустину. Одного разу, торгуючись на базарі, не помітила, як у неї вкрали чемоданчик, трохи більший за теперішні дипломати. Скільки було сміху, коли вона про це казала, жаліючи злодія, що в чемоданчику він нічого не знайде, крім паперів.

Через деякий час чемоданчик із паперами було підкинута.

Дарія Дмитрівна писала у найнесподіваніших ситуаціях, в різні години доби, в автобусах, поїзді і т.д. Нишком почута якась цікава фраза або вислів зразу записувалися на чому завгодно і чим завгодно, на клаптиках із газет, журналів, картоні, господарському папері.

Письменниця була надзвичайно вразлива до чужого горя. Якось через різні наші клопоти, її ніхто не провів до міста. Умовна година повернення додому минула, а Дарії Дмитрівна немає. Настала ніч, другий день – нема. Ми розпитали всіх знайомих – жодного сліду. І аж на третій день вона з'явилася. Весела, з якимось подарунком, і ще з порога почала: “Який трафунок, який трафунок”.

Ми всі слухали з подвійною цікавістю, а вона, як завжди, з присутньою ноткою гумору почала розказувати: “Занесла мене нелегка на автобусну станцію, захотіла черговий раз піти “в народ”. І ось несподівано побачила стару гуцулку у вишитій сорочці. На колись гарному, а тепер поораному зморшками обличчі, вгадувався великий сум. Біля ніг лежали набиті всякими харчами бесаги”.

Письменниця не змогла пройти повз самотньої старої жінки і підсіла до неї. Розговорилася. Гуцулка розповіла, що чоловік її загинув на війні, залишивши малу дитину і господарку. З часом без чоловічої допомоги господарка занепала, а із малої дитини виріс широкий в плечах, стрункий красень. І все було добре, поки не закохався Івась в багацьку дочку, батьки якої не хотіли віддати свою одиначку за вдовиного сина. А молоді змалку росли разом, покохали одне одного і нишком зустрічалися. Засумував Івась, почав погано їсти, став байдужим до всього, а

нещодавно на свято замість танцювати і веселитися з сільською молоддю сказав мамі: “Вкорочу собі життя”.

Бідна ненька шукала допомоги у знахарок, поїла Івася всілякими настояями, зливала “віск”, – нічого не допомагало. І тоді вирішила поїхала стара гуцулка до міста, купити всяких наїдків і напиків за останні гроші, щоб якщо не застане сина в живих, хоч справити по ньому тризну. Щоб не гірше було, як у людей.

Розповідь була настільки образною, що мимоволі нам всім з очей котилися сльози. Тоді Дарія Дмитрівна прийняла рішення: їхати із старою гуцулкою в її рідне село, що у Надвірнянському районі. То було влітку, у спеку, у переповненому маленькому автобусі.

А в селі акурат сінокіс. Навколо співали коси, а квітчасті хустини на головах пишних молодниць розвівалися по вітру. Сім'я коханої Івася також була на сінокоші. Дарія Петрівна не раз проходила повз косарів, поки вони не звернули на неї увагу. Тоді письменниця попросила напитися води. Слово за словом, почалася бесіда. Оповівши про палке кохання Івася до дівчини, Дарія Дмитрівна пророчила їм щасливе майбуття. Ввечері, того ж дня, святково зодягнена у гуцульській стрій з мамою Івася письменниця була у батьків нареченої. Дарія Дмитрівна стала посадною мамою Івасеві. А восени молоді відгуляли весілля, і довгі роки були раді дорогій “Матусі”, яка з'являлася у гірському селі, зачаровуючи всіх і жадібно слухаючи перекази, народні пісні.

І скільки таких “дітей” було у Дарії Дмитрівни на Гуцульщині, ніхто не знає.

Тепер, після багатьох років по тому, часто запитую себе, як вживалися такі протиріччя статечності і ризику, фантазії в одній людині? Переживши глибоку катастрофу в родині (розстріл німцями в Станіславіві чоловіка), залишилася з двома маленькими дітьми на руках – Яремою і Максимом, але ентузіазму не втрачала, була в житті оптимісткою.

Потяг Дарії Дмитрівни до кращої жіночої долі, вирішення особистих проблем, піклування про дітей, її людяність, щирість бачимо у листах до рідних, близьких. Ось що вона писала до Галини Полотнюк 23 липня 1949 року:

“Дорога, рідна Галинко!

Аби мої діти стільки здоров'я мали, скільки разів я про тебе думаю, моя рідна. Цього листа я пишу до тебе здалека, аж з ризького побережжя, куди я поїхала заради дітей, і не жалкую, бо за два тижні Ярема прибув на кілограм, а мале (Максим) – на один кілограм плюс дев'яносто дека.

Я, перш за все, хотіла тобі донести вісточку і просити повідомити всім нашим, що я вийшла заміж за Івана (Дроб'язко). Чоловік мій інженер-механік. Познайомилася я з ним на курорті в Кисловодську, і до сімнадцяти днів сказали ми вже собі, що одружуємось. Оце я вже другий місяць, як маю чоловіка. Може воно ще заскоро, аби судити, як далі буде, але поки що мені здається, що з Іваном буду так само добре жити,

як з Євгеном Полотнюком, який завжди залишиться мені в пам'яті ясним променем.

Як приїду з Латвії, виберусь з Іваном у візит до родини, аби показатися з чоловіком і дістати ваше благословення. Я не знаю просто, як це влаштувати, аби ти могла за тиждень бодай приїхати до Львова. Напиши мені на Львівську адресу, якщо я поїду до тебе, чи ти зможеш у другій половині серпня з на тиждень бодай приїхати до нас? Я тоді виберусь до тебе.

Чекаю твого листа. Якщо ти тільки скажеш, що зможеш приїхати, зараз виберусь до тебе.

Поки що цілую тебе сердечно, цілуй від мене Місю і Гробельських, уціловання рук тетці Маринці.

Ваша, зокрема твоя, Дарка”.

Як показало подальше життя, сподівання на щасливий шлюб з Іваном Дроб'язком не справдилося. Тому було багато причин.

Пізніше сімейні клопоти з другим чоловіком, багато інших турбот трохи остудили “горіння” письменниці, та листи до Полотнюк Г.П. в Івано-Франківськ були багаті на оптимізм і доброту. Так, 8 червня 1966 року письменниця пише:

“Дорога Галинко!

Я, мабуть, скоро нагляну до тебе, бо треба буде таксаторів виводити. Ключ пізно, бо пізно таки доробила, відслала в Дору. Вже стужилася я за твоїм товариством.

До милого побачення, па, твоя Дарка”.

Дарія Дмитрівна постійно підтримувала зв'язки із товаришами юнацьких літ. Одному із своїх гімназійних товаришів письменниця 8 червня 1974 року пише:

“Дорогий Іванку!

Хочеться мені, перш за все, подякувати Вам за ті милі хвилювання, що Ви подарували мені.

Тепло мені, що наша дружба не піддається впливові часу, хоч і зустрічаємося з багаторічним інтервалом.

Прошу Вас, Ваше музичне дарування прийняти як дарунок від нашої розлуки.

Щирі вітання Марії і дітям.

Ваша Ірина Вільде!”

Як видно з короткого огляду життя народної письменниці Ірини Вільде, воно було нестандартним, повним несподіванок та оптимізму. Її доля була підпорядкована одній меті: жити і творити, любити свій народ, вивчати його широко душу, співчувати його успіхам і незгодам.

Література

1. Вільде Ірина. Сестри Річинські / Ірина Вільде. – Л.: Каменяр, 2011. – 780с.
2. Вальо Ірина. Радянський письменник / Ірина Вальо, Ірина Вільде. – Київ, 1962. – 137с.

*Стаття надійшла до редакційної колегії 18.11.2011 р.
Рекомендовано до друку докт. техн. наук, професором **Мойсишиним В.М.***

**IRYNA VILDE – AUTHORESS-HUMANIST,
SINGER OF EPOCH, PHILOSOPHER****V. I. Zozulyak¹, R. V. Zozulyak²**¹*Ivano-Frankivs'k National Medical University;**76000, Ivano-Frankivs'k, st. Galich, 2*²*PreCarpathian National University named Vasyl Stefanyk;**76000, Ivano-Frankivs'k, st. Shevchenko, 57*

The vital and literary way of authoress, laureate of the Shevchenko bonus is considered in the article - Iryna Vilde (Dariya Dmytrivna Polotnyuk). Done attempt to light up the personal life of large authoress, her creative flights and vital problems.

Keywords: *Iryna Vilde, creative way, literal work.*